

Глобалният език на нашето съвремие

Цветанка Дилкова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“ (България)

Tsvetanka Dilkova

Sofia University “St. Kliment Ohridski” (Bulgaria)

Tsvetanka Dilkova. THE GLOBAL LANGUAGE OF TODAY

Abstract. This article is an attempt to shed light on the causes of the widespread spread of English around the world by turning it into a global language and global English. The criteria according to which a language can be considered a global language are set out. Its status inevitably has an impact on both the population of English-speaking countries and those who study it as a foreign language.

Keywords: global language, English language, global English language

Цветанка Дилкова. ГЛОБАЛНИЯТ ЕЗИК НА НАШЕТО СЪВРЕМИЕ

Резюме. Настоящата статия представлява опит да се хвърли светлина върху причините за широкото разпространение на английския език по света, превръщайки го в глобален език и глобален английски език. Посочени са критериите, според които един език може да се счита за глобален. Този статут оказва въздействие както върху населението на англоезичните страни, така и върху хората, които го изучават като чужд език.

Ключови думи: глобален език, английски език, глобален английски език

Гледна точка/ Viewpoint

Съвременният глобализиран свят се характеризира с междуезиково и межкултурно взаимодействие. Процесът на глобализация неминуемо и логично провокира идеята за един глобален език, който да функционира като средство за комуникация между хората по света.

Не съществува официална дефиниция на термина „глобален език“. Според *Concise Oxford Companion to the English Language* това е термин от края на

XX век, с който се означава език, използван навсякъде по света. В *The cultural politics of English as an international language* (Pennycook, 2017: 7–9) под „глобален език“ се разбира език, който се изучава и говори в международен мащаб. От значение е както броят на хората, които го използват като роден или като втори език, така и неговото географско разпространение и употребата му от международни организации и в дипломатическите отношения. Терминът „глобален английски език“ добива популярност през 90-те години на XX век. През 1997 г. Дейвид Кристъл използва този термин в книгата си *English as a global language*. Според него (Crystal, 2003: 3–4) един език придобива статут на глобален език, ако има специална роля във всяка страна. Под „специална роля“ се има предвид употребата на този език в страната като средство за комуникация с официалните институции (правителство, съдебна система, медии) и в образователната система, т.е. този език е приоритетен в сферата на чуждоезиковото преподаване независимо дали има официален статут в дадена държава.

Кристъл посочва, че един език става „глобален“ по два възможни начина (Пак там). Първият е официалният – езикът се избира да бъде „първи“ или „втори“ език в дадена страна. Вследствие на този избор езикът се използва за общуване в академичните, технологичните, научните, медийните и правителствените среди. Езикът може да има официален, полуофициален или статут на чужд език. В първите два случая е необходимо населението да владее езика, за да може да функционира успешно в това общество. Вторият начин езикът да се превърне в световен е да придобие образователен приоритет. В този случай, въпреки че не е официален за населението, той се изучава като задължителен предмет в училищата. До 90-те години на XX век например в много източноевропейски страни (в това число и в България), както и във Виетнам и Монголия руският език се изучава задължително в училищата и много от хората от това поколение и днес могат да използват този език при необходимост. След този период английският език измества руския като задължителен предмет за изучаване, следвайки западноевропейските тенденции в областта на чуждоезиковата политика. В резултат на масовото му изучаване английският придобива приоритетен статут в много държави по света и това го определя като глобален език.

Причините английският език да се превърне в глобален са няколко:

- Опростени граматически конструкции
- Лексикален състав, който в много отношения има допирни точки с редица романски и германски езици, а голяма част от него вече е част от речниковия фонд на редица други езици
- Не на последно място, по политически и икономически причини.

Връщайки се назад във времето към историята на латинския език, използван като международен език за общуване в книжовността и науката в Близ-

кия изток и Европа до XVIII век, отчитаме факта, че този език е бил толкова популярен най-вече заради мощта на Римската империя, която го използва и налага в рамките на завзетите територии. Веднъж превърнал се в глобален език за комуникация, той трябва да поддържа този статут чрез нелеката задача да се популяризира. В исторически аспект основният фактор за определяне на един език като глобален е политическото, икономическото и военното преимушество на нацията, носител на този език.

Британската колониална политика е първопричината английският език да получи широко разпространение по света, превръщайки го в доминантен език. След Втората световна война нарастващото политическо, военно и икономическо влияние на САЩ предопределя съдбата на английския като световен език за комуникация.

Критериите за дефиниране на един език като глобален могат да се синтезират по следния начин:

- Езикът има официален статут.
- Езикът се използва във всички сфери на обществения живот – търговските, икономическите и политическите отношения, медиите, развлекателната индустрия, туризма и пр.
- Езикът има приоритетно приложение в образователната система, особено що се отнася до страни, в които е втори или чужд език.

Броят на хората, за които английският език е роден или втори и/или официален език, може да се определи от статистическите данни. Не е лесно обаче да се посочи броят на тези, които говорят английски език като чужд, и затова не влизат в тези категории. Английският без съмнение понастоящем е най-изучаваният и най-използваният език в световен мащаб. Тази мащабна употреба провокира развитието на различни модели за класификацията му, най-често използваният от които е разделението на английския език на британски вариант и американски вариант, което е напълно обяснимо предвид ролята на двете държави в световното развитие. Моделът, който интегрира разновидностите на английския език и съответно страните, за които английският език не е роден, официален или втори говорим език, който се използва често в научната литература, е моделът на Брадж Кахру (фиг. 1). В него се разграничават три кръга на употреба на английския език. Вътрешен, в който се намират страните, за които английският език е роден за болшинството от населението (Великобритания, САЩ, Канада, Австралия, Нова Зеландия). Страните от вътрешния кръг се разглеждат като създатели на нормите, които да се прилагат, спазват и подражават от останалата част от света. Другият кръг е външният, в който се намират страните, в които английският се използва като втори официален език от повечето от хората (Индия, Сингапур, Малайзия и др.). Страните от този кръг развиват допълнително наложените норми. Третият е разширяващият се кръг, в който са включени държави, в които голяма

част от населението е учила или изучава английския език като чужд език, което на практика е цял свят. Страните от разширяващия се кръг представляват колекция от разновидности на английския език „в действие“ и зависят от наложените норми (Bolton & Kachru, 2006: 130). Концентричните кръгове от модела на Макартър (фиг. 2) отиват още по-далеч в описанието на глобалния английски език чрез конструирането на регионални стандарти и изравнявайки статута на всички разновидности на английския език във външния кръг.

Благодарение на разпространението и изучаването на английски език хората по света имат достъп до литературни източници в областта на науката и технологиите, образованието, бизнеса, медицината, културата – практически до всяка съществуваща информация, тъй като това е предимно езикът на научните изследвания.

Редица западноевропейски държави допринасят за утвърждаването на английския в образователната система като най-популярния, респективно най-изучавания чужд език, тъй като много университети в Европа предлагат учебни програми изцяло или частично на английски.

За повечето от младите хора в неанглоезични страни изучаването и владенето на английски език са шанс за подобряване на техния социоекономически статус – възможност за обучение в чужбина и за професионална кариера, както и по-добри работни позиции в собствената им страна. Глобализацията улеснява значително трансфера на работна ръка, редица транснационални компании и международни организации насърчават релокацията на своите кадри, а през последните години благодарение на масовата дигитализация и употреба на информационни и комуникационни технологии служителите имат възможност да работят от всяка точка на света, без да е необходимо физическото им присъствие. Необходимо условие за професионалното им развитие е владенето на английски. Ето защо този език присъства стабилно в учебния процес на образователните институции навсякъде по света.

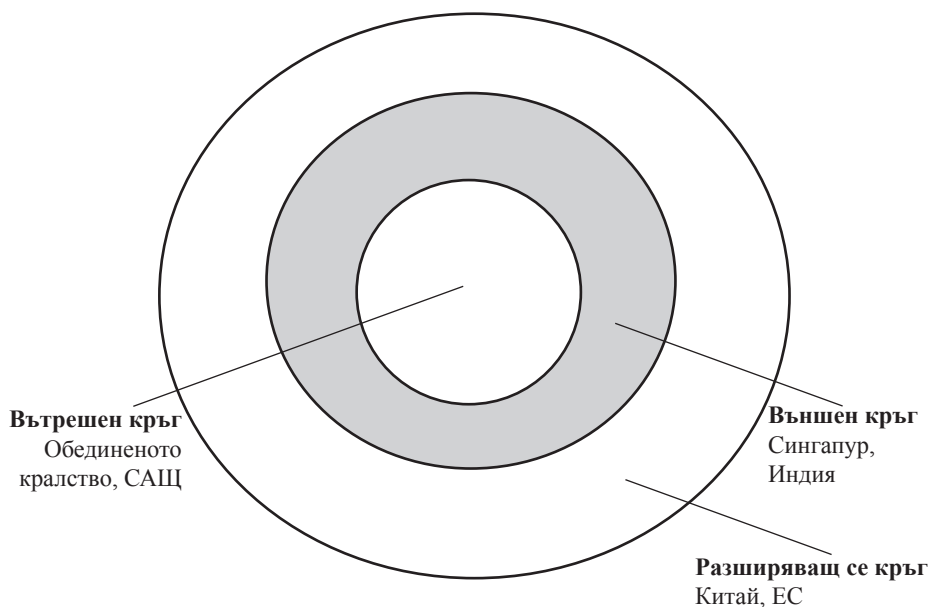
На първо място, обучаемите разширяват своите познания чрез използването на електронните източници в интернет, участието в международни образователни обменни програми, конференции и пр. В качеството си на задължително условие за успешна професионална кариера владенето на английски език на необходимото и подходящо за съответните цели ниво дава предимство за обучение в престижни университети и за позиции в утвърдени интернационални компании. Нараства броят на хората, които започват да изучават английски език, за да получат сертификат и да заминат да продължат обучението си или да работят в чужбина. Дори за тези, които остават в родната си страна, английският език е необходимост за по-добре платена работна позиция.

Естествено, англоезичните държави имат полза от това глобално разпространение на техния роден език, в това число и образователната индустрия печели от всички видове езикови обучения (частни школи и уроци, обучения на

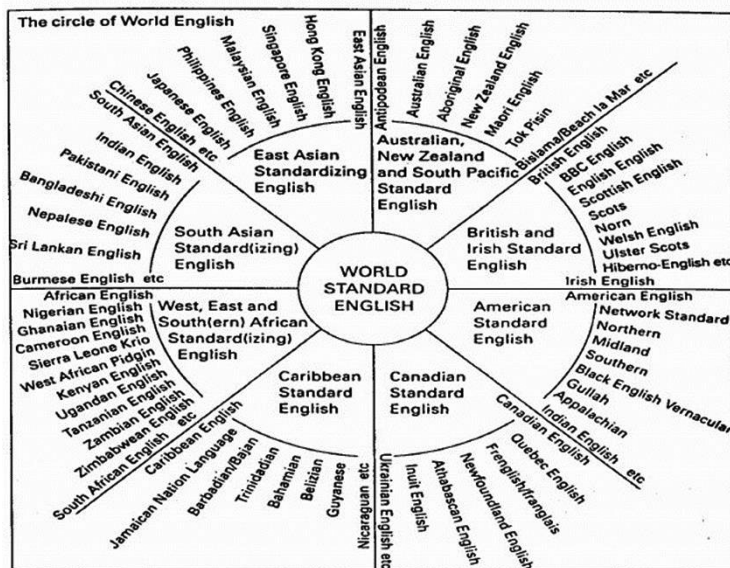
преподаватели, онлайн езикови платформи и образователни програми), както и закупуването на съответните учебни материали (учебници, помагала, адаптирана художествена литература и пр.).

Статистически английският е най-разпространеният, изучаван и използван език в света на базата не само на броя на населението, което използва английски език, но и предвид статистиката на хартиените и електронните източници на информация. По тази причина можем да говорим за английския като за глобален език – той има официален статут в много сфери: бизнес, туризъм, технологии, наука, развлекателна и медийна индустрия; английският език вече има приоритет в образователната политика на много страни по света, които следват модела на развитите образователни системи в англоезичните държави. Хиляди младежи кандидатстват за обучение в тях всяка година. За тях владеенето на английски език е от решаващо значение за обучението им и за бъдещата им професионална реализация.

При цялото това многообразие от ползватели на английски език в световен мащаб появата на нови и различни варианти на английския е логично развитие на процеса на глобализиране на езика, откривайки редица възможности и перспективи в бъдещето на глобалния английски език. Понастоящем населението на Земята, което използва в една или друга степен английски език на някакво ниво на умения и знания, без този език да е роден за него, надвишава многократно броя на англоезичните му ползватели. Трудно е да се определи техният брой статистически, тъй като непрекъснато някъде по света някой започва да изучава английски език. Ако един език се споделя и разбира от разноезични комуникатори, то този език вече трудно може да се определи като „собственост“ на определен народ; той се адаптира и модифицира според потребностите на отделните езикови индивиди. И след като английският език вече не е притежание единствено на англоезичните народи, той може да се определи като глобален английски език, който лесно може да се приспособи към конкретна култура и общество благодарение на своите лингвистични характеристики. Неговият статут на глобален език в полза на общуването и обмяната на информация между разноезични участници в комуникационния процес предполага бъдещи изследвания и дискусии относно неговото бъдеще и перспективи в съвременния свят.

Фиг. 1. Модел на разпространение на английския език по света според Б. Кахру

Фиг. 2. Модел на разпространение на английския език по света според Т. Макартър (<https://www.researchgate.net>)

Библиография

- Bolton, K. & Kachru, B. (2006), *World Englishes: critical concepts in linguistics (Vol. 1)*. Routledge. New York.
- Crystal, D. (2003), *English as a global language*. Cambridge University Press. Cambridge. Concise Oxford Companion to the English Language; <https://www.encyclopedia.com/humanities/encyclopedias-almanacs-transcripts-and-maps/global-language> [accessed 05 November 2022]
- Pennycook, A. (2017), The cultural politics of English as an international language. Routledge Linguistics Classics; https://www.researchgate.net/publication/263339998_A_Global_Model_of_English_How_New_Modeling_Can_Improve_the_Appreciation_of_English_Usage_in_the_Asia_Pacific_Region [accessed 20 May 2022]

Гл. ас. д-р Цветанка Дилкова

cdilkova@uni-sofia.bg

Факултет по класически и нови филологии
Софийски университет „Св. Климент Охридски“
бул. „Цар Освободител“ 15, София 1504
България

Assist. Prof. Tsvetanka Dilkova, PhD

cdilkova@uni-sofia.bg

Faculty of Classical and Modern Philology
Sofia University “St. Kilment Ohridski”
15, Tsar Osvoboditel Blvd., Sofia 1504
Bulgaria